

ИНТЕРАКТИВНИ МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК VIII – XII КЛАС

Биляна Николова

Професионална гимназия по туризъм „Иван П. Павлов“ – Русе

Резюме. В настоящото изследване се представят същността и функциите на интерактивните методи в учебния процес. Показано е как чрез тях се формират различни умения – комуникативни, социокултурни и лингвистични, в обучението по български език. Провеждането на учебните занятия в интерактивен формат стимулира активността, задълбочава уменията и дава възможност за по-добро разбиране на лингвистичните знания.

Ключови думи: теория; иновация; език; български; презентация; клас

Живеем във време, в което светът е завладян от технологиите и непрекъснато се измислят нови неща в областта на всички сфери. Логично би било и образованието малко по-малко да се насочи към усъвършенстване в тази посока. Обучението в училище трябва да засилва мотивацията на учениците във възможно най-голяма степен. За целта учителите трябва да успеят да привлекат вниманието им, а това може да стане с преподаване на материала по интересен начин, засилващ тяхното любопитство и стремеж към изпълняване на поставените задачи.

Интерактивното обучение е по-практически насочен и по-реалистичен процес на предаване на информацията в специфична учебна и неучебна среда. Традиционният тип пасивно обучение разчита на слушането от страна на обучавания или на механичното запаметяване на информация. При интерактивното обучение учениците са поканени да участват в разговор, чрез технически, ролеви или групови упражнения в клас.

Прилагането на електронните образователни ресурси в обучението по български език съответства на концепцията за „изграждане на качествено нова образователна среда, която ще научи учениците да търсят и гъвкаво да намират информация, както и да я анализират и използват в учебния процес“. В същото време, безспорен е фактът, че „съвременните млади хора предпочитат електронното общуване пред класическия тип учене – зад тази реалност стоят нови нагласи и нова мотивация“.

Чрез интерактивните методи на обучение се създава т.нар. активно учене, при което се наблюдава активна комуникация, различни дейности в рамките на учебния час, нов тип взаимодействие между учител и ученик, рефлексия. Това означава мисленето на учениците да бъде фокусирано върху придобиване на знания, приложими в съвременния контекст спрямо индивидуалните характеристики на всеки отделен ученик.

Повишаване ефективността на учебната дейност чрез интерактивните методи на обучение.

- Използването на интерактивни методи в учебната дейност определено допринася за повишаването на стандарта на образованието поради различните методи на преподаване и различните начини на учене.
- Интерактивният метод може да мотивира учениците и учителите, за да повиши ефективността на ученето и преподаването.
- Интерактивните методи разнообразяват урока и го правят по-интересен и визуално атрактивен.
- Интерактивният метод дава ново измерение на поднасяне и възприемане на материала, в което участват повече сетива.
- Интерактивните методи правят управлението на класа по-лесно.
- Интерактивните методи дават възможност на мултисензорния подход и за учене, и за преподаване;
- Интерактивните методи насърчават самостоятелността в работата на ученика и той има повече контрол върху своето учене;
- Интерактивните методи подпомагат за по-бързото и ефективно справяне на учениците с домашните работи;
- Използването на интерактивните методи позволява разчупване на традиционния урок и най-вече лекционната форма на представяне на уроците.

Необходимост от прилагане на интерактивните методи на обучение

В съвременния свят на информационно насищане училището не е единственият, а в много случаи не е и основният източник на информация за децата. Това предопределя и новата роля на учителя – превръщането му от монополист на знанието в миналото в медиатор между информационния хаос и подредените знания днес. Това налага да се използват нови методи на обучение. Интерактивните методи са начин за въвеждане на нов тип обучение. Интерактивното обучение помага на развитието на умения за критично мислене, които са важни за анализа и оценката на информацията и идеите. То насърчава хората да участват в различни дейности и да запазват вниманието си върху изработването и представянето на „крайния“ продукт.

Интерактивното обучение стимулира дискусиите, насърчава участието и задържането на вниманието. Учителите трябва да представят информацията по различен начин, за да накарат участниците да се включат в наситените

дискусии и дейности, като намалят до минимум прекъсванията и провокациите.

В груповата работа чрез интерактивните методи учениците преживяват и персонализират понятието, те изследват преживяванията на другите около себе си, те споделят, съвместно търсят решение на проблема и придават значения. Стимулират се вниманието, знанието и паметта, като се акцентира на емоционалните състояния на ученика. Усвоеният материал се рамкира и правят контекста значим. Отговаряйки на въпроса „КАК“, ученикът търси рамките за опита си, сравнява и противопоставя, оценява. Това е начин за развиване на умения за критично мислене.

Както е известно, интерактивни са методи, основани на едновременното получаване на знания, формирането на умения и изграждането на нагласи чрез поставянето на младите хора в ситуации, в които могат да взаимодействат и след това да ги обсъждат на основата на преживяното.

Осъзнаването, че личностното развитие се базира на преживяване на емоции, на съпреживяване, комуникативност и разрешаване на проблем, налага да се възползват интерактивните методи в обучението по различните учебни дисциплини. Тази обратна връзка, взаимодействието, ангажираността в разрешаване на проблемите се отработват успешно чрез използване на интерактивните методи в обучението, за да може да се усъвършенства в живота. Учениците са поставени в ситуация на постоянно обсъждане и изразяване на собствени мнения, идеи, становища. Постоянната им ангажираност в проблема, преживяването му, възможността за обратна връзка им позволява да градят стратегии за разрешаване, но и за поведение.

В широкия смисъл на понятието интерактивният метод не представлява конкретни техники и алгоритми, а цялостният процес на взаимодействие между образователните актьори, при който образованието от статично, от йерархизирано се превръща в процес, във взаимодействие, в постоянно разчупване на формите. Те водят до съвместна дейност, определят границите на тази съвместна дейност, определят възможностите за действие и за свобода на учениците, поставени в група.

Развиване на комуникативна компетентност чрез прилагане на интерактивни методи в обучението по български език

Основна задача на обучението в средното училище е овладяването на осемте ключови компетентности, а конкретно обучението по български език е съсредоточено върху развиването и овладяването на някои от компетентностите – „общуване на роден език“, „социални и граждански компетентности“, „културни компетентности“, „компетентности, свързани със самостоятелното учене и със събиране на информация“.

Това е предпоставка учителят да експериментира и да интегрира в работата си интерактивни методи на обучение, които биха довели до формирането

на социална и гражданска компетентност – умения за участие в дебати, за решаване на конфликти, за толерантно отношение между общуващите, за убеждаване. Въвеждането на интерактивни методи в обучението по български език спомага за формирането и развиването на комуникативната компетентност на учениците.

Интерактивното обучение персонализира учебния процес, което дава възможност на обучаващите се да покажат и да развиват своите комуникативни умения, предлага продуктивен процес за творческа дейност от страна на общуващите, основана на съвместна работа и на сътрудничество в рамките на учебния час. Прилагането на интерактивни методи в учебния процес предполага различна организация на време, средства и нагласи са учене чрез опита и в опита. Добре е, ако те присъстват в учебния час, като се допълват традиционните методи на преподаване, и способстват за формирането на трайни знания и умения.

Развиване на социокултурна компетентност чрез прилагане на интерактивни методи в обучението по български език

За целите на настоящия текст можем да приемем, че тази компетентност представлява съвкупност от знания, умения и нагласи, изразяващи се в способността да се разбират комуникативните партньори в акта на общуването чрез владенето и познаването на нормите на езика. Чрез нейното развиване се подобрява качеството на комуникация (устна и писмена), която е необходима за взаимодействието във всяка една социална област. Най-важните умения, които човек трябва да притежава, за да осъществи полезен акт на общуване, са: умението бързо и точно да се ориентира в условията на конкретното общуване; умението да планира предварително своята реч, като избира подходящото за речевата ситуация съдържание; да намери адекватни средства за предаването на това съдържание; да може да осъществи качествена обратна връзка, да оценява реакциите на комуникативния си партньор и да отреагира в съответствие с тях.

Развиване на умения за живот чрез прилагането на интерактивни методи на обучение в обучението по български език

Тези умения следва да се овладеят в опита на учениците чрез приближаването на училищните дейности до реални комуникативни ситуации. Споделяме мнението, че когато образованието за житейски умения е убедително мотивирано и често практикувано, то насърчава достигането на положителни резултати и перспективи. Дава се възможност на личността да развива пълноценно своя потенциал, да насърчава положително отношение към себе си и към другите, да комуникира ефективно и да води преговори. Обучението по български език е предпоставка за насърчаване на общуването

по време на учебния процес и позволява случването на речеви практики, които да подпомагат хармоничното взаимодействие между участниците в педагогическата интеракция. А тя се реализира в зависимост от нагласата и избора на педагогическа практика от страна на преподавателя, защото той е този, който трябва да стимулира любознателност, познавателност и креативност у учениците.

Развиване на езикови умения за устно и писмено общуване

В периода VIII – XII клас учебните програми предполагат овладяване на основни лингвистични понятия и закономерности, чрез които се обогатява езиковата компетентност на учениците, като в учебните програми уменията за устното и писменото общуване са равностойно застъпени. Акцентите се поставят върху компонентите на речевото общуване и текста и влиянието им върху начините на изразяване на учащите се. При овладяването на езиковите закономерности следва да се прилага дедуктивен подход, при който се изхожда от предварителния опит на ученика и познанието се насочва към книжовната норма. И в този контекст защитаваме твърдението, че прилагането на интерактивни методи на обучение подпомага реализирането на този процес. Комуникативно ориентираното обучение при интерактивния подход се осъществява чрез опита на ученика. Той е в центъра на обучението и сам създава речевите си изяви. За да е успешно ученето, подходяща интерактивна практика е работата в екипи / малки групи по време на учебния час, ангажиране на обучаваните със задачи, които изискват самостоятелна работа в групата и чрез които се очаква да се формира и отношение към езика, към езиковия знак и общуването. Акцент се поставя върху придобиването на знания и умения спонтанно чрез социалната ситуация.

Развиване на умения за решаване на проблеми

Комуникативно речевата насоченост на обучението по български език в гимназиален образователен етап предполага и усъвършенстване на уменията на учениците съзнателно и адекватно да прилагат усвоеното в извънкласни житейски ситуации. Интерактивните методи спомагат не само за получаване на знания, но и за формиране на нагласи към конкретни учебни и житейски ситуации. При по-добро взаимодействие в процеса на педагогическото общуване в часовете по български език в периода VIII – XII клас задаването на самостоятелни творчески задачи, ролеви игри, разказ и анализ по зададена тема, словесно-логически задачи, интервю, асоциативен облак са подходящи интерактивни методи за създаване на ситуации, близки до съвременния контекст на живеене. Решаването на проблеми се случва успешно, когато върху проблема мисли повече от един ученик, т.е. когато се работи в екип. За да се подпомогне достигането до правилното решение, уместно би било да се

използват и ресурсите, които предлагат интерактивните методи на обучение – да се наблюдава презентация, която да подсказе аспект от решението, да се чуе дискусия със същия проблем. Можем да приемем, че умения за решаване на проблеми и поемане на отговорност са част от уменията за живот, при които се изисква преодоляване на информационния подход в обучението и осъществяване на интерактивен процес на преподаване и учене. Така ще се стимулират мотивацията на обучаващите се, добрата ориентация в учебното съдържание и формирането на умения чрез практически дейности, фокусиране върху личния опит и оттам достигане до очакваните резултати от ученето. Прилагането на интерактивни методи в педагогическото взаимодействие е позитивна промяна, която е свързана и с поведението.

Развиване на умения за творческо мислене

Развиването на умения за творчество и критическо мислене зависи от нагласата на личността да бъде различна чрез начина си на мислене, от начина си на себеоткриване, от начина, по който споделя емоциите си, от потребността да изказва послания чрез текст. За да се изявяват подобни нагласи, е необходимо овладяването на културни модели, с които учениците се запознават в учебните часове.

Наблюденията върху речевите изяви в интерактивна среда създават оптимални условия за творческа изява, писане на текстове от различен жанр, съобразени с учебното съдържание по български език. В такава среда обучаващият и обучаемите са взаимно ангажирани – приемат, отхвърлят, моделират различни аспекти от дискутирания проблем, преподавателят насърчава творческо мислене, като се доверява на учениците и техните преценки. Идеята е да се провокира мотивираност за случващото се (може да се реализира чрез мултимедия), ефективност на дейностите, увереност (може да се реализира чрез ролева игра, дискусия, брейнсторминг).

В заключение можем да обобщим, че интерактивните методи на обучение е възможно успешно да наложат принципи на активно учене, като се основават на предишните знания на обучаващите се, ангажират ги със задачи и дейности, които предполагат въображение и мислене, които са предпоставка за развиване на творческите умения на личността.

Развиване на умения за критическо мислене

Критическо мислене може да се разбира не само като способност да се направи анализ на текстова информация, да се анализират идеи, но и да се артикулират лични мнения, да се изказват оценки, да се прилага информацията в нови ситуации, т.е. не само да се декодира текст, но и да има възможност за практическа познавателна дейност в процеса на учене. Критическото мислене се характеризира с практическа насоченост. Прилагането на

съвременни педагогически методи, част от които са и интерактивните, е един от начините за случването на т.нар. активно учене, при което се наблюдава активна комуникация, различни дейности в рамките на учебния час, нов тип взаимодействие между учител и ученик, рефлексия. Това означава мисленето на учениците да бъде фокусирано върху придобиване на знания, приложими в съвременния контекст спрямо индивидуалните характеристики на всеки отделен ученик. Поставя се акцент върху уменията на учениците да генерират концепции и идеи, да се потърсят различни възможности при възникнали казуси в учебния процес, да се мисли за алтернативи и решаване на проблеми. Критическото мислене предполага употребата на по-широк регистър от умения, означава „ефективно използване на знанието и интелигентността, за да се придвижи ученикът до възможно най-приемливата и оправдана“ с доказателства позиция. Хората, които мислят некритически, „независимо от своите интелигентности или познание, взимат неоснователни решения“, не умеят да откриват причинно-следствени връзки между отделните компоненти. Развиването на критическо мислене трябва да бъде неразделна част от дейности, които изискват учениците да мислят целенасочено и задълбочено, като използват умения, поведение и нагласи като причина, логика, съобразителност, въображение и иновации във всички области на учене в училище и в живота им извън него.

Акцентите в учебната програма по български език в областта на комуникативната компетентност

Формирането на комуникативна компетентност се осъществява чрез система от речеви дейности, които имат за цел да се изградят умения за устната и писмената книжовна реч. В този контекст използването на интерактивни методи на обучение, като дискусии, аквариум, светофар, завъртане в кръг, чек лист, техники за провокиране на критическо мислене и др., дава възможност на партньорите в педагогическия процес да развива комуникативната си компетентност, да стимулира когнитивните си умения, да има възможност да защитят своята гледна точка и да се достигне до по-добро разбиране и осмисляне на учебното съдържание, заложено в учебните програми. Относно проверката и оценката на комуникативните умения също могат да се използват интерактивни методи и при устни, и при писмени текстове. Тази диагностична дейност е възможно да се реализира чрез интервюта, наблюдение, редактиране на текстове по двойки, споделяне и обсъждане на допуснатите езикови грешки пред аудитория с цел тяхното преодоляване.

Генерална предпоставка за работа с интерактивна бяла дъска и различните софтуерни програми в учебния процес

Интерактивната бяла дъска е инструмент, с който може да се съхраняват

различни учебни материали и по всяко време да се използват. Това означава, че след като е разработен определен учебен материал, има възможност да се използва още много пъти, както и да се променя.

Интерактивната бяла дъска отваря съвсем други измерения в сравнение с традиционната. Пространството върху, което може да се пише, става практически неограничено. Картината на екрана може да се премества, уголемява или намалява. Таблиците и схемите, разработени съвместно с учениците по време на часа, просто се преместват или се намаляват, за да се видят като цяло.

Интерактивната бяла дъска замества напълно проектора. Учителят подготвя въщи презентация и я показва в клас. Функциите на интерактивната бяла дъска позволяват да се вмъкват написани на ръка бележки, презентацията да се размножи или да се разпечата. Видимостта е много по-добра, учителят може без проблеми да уголемява, намалява, скрива или открива определени елементи. В интерактивната бяла дъска е интегрирано CD и DVD устройство. Това позволява да се слушат записи и да се показват филми. Няма проблеми да се пускат аудиозаписи в MP3 формат. Качеството на високоговорителите е много добро.

Интерактивната бяла дъска е помощно средство, което улеснява подготовката на уроците и прави часовете по-атрактивни. Тя обединява различни медии с различни възможности, които учителят прилага целенасочено и с мярка. Тя има проектор и е чувствителна на докосване презантационна площ. Този иновационен предмет благоприятства за работа с различни софтуерни програми, като: StarBoart, PowerPoint, Prezi.

С PowerPoint може да се разработват отделни слайдове или цялостна презентация с няколко слайда. PowerPoint е идеалната програма за подготвяне на презентации и може да се постави на повечето компютри даже без специфичен за интерактивната бяла дъска софтуер. Предимството е, че учителят може да подготви презентацията у дома и да я донесе в училище.

PowerPoint е много добър инструмент за презентиране на учебното съдържание. Един от недостатъците му е, че сме длъжни – поне в повечето случаи – да следваме слайдовете в първоначалния им ред. Съществуват и други презентационни форми, които се опитват да се справят с този проблем и създават по-жив, по-интерактивен ефект. Една от тези програми се нарича Prezi. Тя е базирана върху глобалната мрежа и позволява създаване на различни презентации. На една безкрайна страница човек може да събере идеи, да ги подреди и да ги използва според нуждите си.

Учителят може да покаже откъс от филм като въведение към нова урочна единица или конкретен урок, за доизясняване и задълбочаване на изучаваната тема, както и като заключение. Използвайки определен филмов документ, се вижда, че неговата степен на трудност трябва да се съобразява с възрастта на

учениците. Въвеждането на съвременни интерактивни методи на обучение увеличава интереса на учениците към часовете и активно им участие в самия обучителен процес.

Съвременната ситуация в образованието изисква и друг подход към обучението – необходимо е прилагането на методи, при които учениците играят активна роля за себе си и един за друг в структурирането на ученето. Навлизането на активните стратегии и методи на обучение е резултат от модернизиранието на образованието в световен мащаб, от промяната на обществените и личностните нагласи към подходите при изграждането на младата личност. Интерактивните методи подпомагат учебния процес и позволяват на ученика да осъзнае ролята на знанието в своя живот.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелова, В., Л. Петкова. (2015). Augment Reality (AR) или интерактивна среда, в помощта на образованието и мотивацията на обучаемите. Сб.: *Мотивация и интереси към ученето*. Ангел Кънчев, Русе.
- Ангелова, Т. (2004). Новите образователни технологии, интернет и обучението по български език. *Електронно списание „Литернет“* (8).
- Василева, Б. (2008). Развитие на критическо мислене в уроците по български език чрез използване на медийни текстове. *Електронно списание „Литернет“* (10(107)).
- Делибалтова, В. (2003). Към компетентността като обект на дидактически интерес. *Педагогика* (2), 7 – 13.
- Кръстева, А. (2007). *Развиване на критическо мислене чрез четене и писане – съвременна педагогическа необходимост*. (1 – 2)..
- Пенева, В. (2012). *Интерактивната бяла дъска в класната стая*. С. Просвета.

REFERENCES

- Angelova, V. & Petkova, L. (2015). Augment Reality (AR) or interactive environment, with the help of education and motivation of learners. In: *Motivation and interests in learning*. Ruse: Angel Kanchev.
- Angelova, T. (2004). New educational technologies, internet and Bulgarian language teaching. *Electronic magazine Liternet* (8).
- Vasileva, B. (2008). Development of critical thinking in Bulgarian language lessons through the use of media texts. *Electronic magazine Liternet* (10 (107)).
- Delibaltova, V. (2003). To competence as an object of didactic interest. *Pedagogika-Pedagogy* (2), 7-13.

- Krasteva, A. (2007). *Development of critical thinking through reading and writing – a modern pedagogical necessity*. (1-2).
- Peneva, V. (2012). *The interactive whiteboard in the classroom*. Sofia: Prosveta.

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING IN BULGARIAN LANGUAGE 8. – 12. GRADE

Abstract. The main point and functions of the interactive methods in the teaching process are presented in this current survey. It is shown how with the help of them are formed different skills - communicative, sociocultural and linguistic in the Bulgarian language teaching. Conducting classes in an interactive format stimulates activity, deepens knowledge and provides an opportunity for a good breakdown of linguistic knowledge.

Keywords: theory; innovation; language; Bulgarian; presentation; class

✉ **Bilyana Nikolova**

Teacher in Bulgarian Language and Literature
“Ivan P. Pavlov” Vocational School of Tourism
4, Lipnik St.
Ruse, Bulgaria
E-mail: b.nikolova95@abv.bg